

РЕШЕНИЕ НА СЪДА

7 януари 2004 година*

(преюдициално запитване, отправено от Court of Appeal (Англия и Уелс), Civil Division)

„Член 141 ЕО – Директива 75/117/ЕИО – Равно третиране на мъжете и жените – Лишаване на транссексуален партньор от правото на пенсия на преживелия съпруг, изплащана единствено на преживелия съпруг – Дискриминация, основана на пола”

По дело C-117/01

с предмет преюдициално запитване, отправено до Съда в приложение на член 234 ЕО от Court of Appeal (Англия и Уелс), Civil Division, по производството, висящо пред този съд между

К.В.

и

National Health Service Pensions Agency,

Secretary of State for Health

относно тълкуването на член 141 ЕО и на Директива 75/117/ЕИО на Съвета от 10 февруари 1975 г. за сближаване на законодателствата на държавите-членки относно прилагането на принципа на равно заплащане за мъжете и жените (ОВ L 45, стр. 19),

СЪДЪТ,

в състав: г-н V. Skouris, председател, г-н C.W.A. Timmermans, г-н J.N. Cunha Rodrigues (докладчик) и г-н A. Rosas, председатели на състав, г-н D.A.O. Edward и г-н J.-P. Puissochet, г-жа F. Macken и г-жа N. Colneric и г-н S. von Bahr, съдии,

генерален адвокат: г-н D. Ruiz-Jarabo Colomer,

секретар: г-жа L. Hewlett, главен администратор,

като взе предвид представените писмени становища:

- за К.В., от г-жа С. Нокнеу и г-жа L. Сох QC, както и от г-н Т. Еicke, Barrister,

- за правителството на Обединеното кралство, от г-н J.E. Collins, в качеството на представител, подпомаган от г-н N. Paines QC,

* Език на производството: английски.

- за Комисията на Европейските общности, от г-жа N. Yergel, в качеството на представител,

като взе предвид доклада от съдебното заседание,

след като изслуша устните становища на К. В., за което се явяват г-жа L. Cox и г-н T. Eicke, на правителството на Обединеното кралство, за което се явява г-н J.E. Collins, подпомаган от г-н N. Paines QC, и на Комисията, за която се явяват г-н J. Sack и г-н L. Flynn, в качеството на представители, на съдебното заседание на 23 април 2002 г.,

след като изслуша заключенията на генералния адвокат на съдебното заседание на 10 юни 2003 г.,

постанови настоящото

Решение

1. С определение от 14 декември 2000 г., получено в Съда на 15 март 2001 г., Court of Appeal (Англия и Уелс), Civil Division, отправя, в приложение на член 234 ЕО, преюдициално запитване относно тълкуването на член 141 ЕО и на Директива 75/117/ЕИО на Съвета от 10 февруари 1975 г. за сближаване на законодателствата на държавите-членки относно прилагането на принципа на равно заплащане на мъжете и жените (OBL 45, стр. 19).

2. Този въпрос е повдигнат в рамките на спор между К.В., член на National Health Service (Национална здравна служба, наричана по-долу „NHS”) и NHS Pensions Agency (пенсионно бюро на NHS) и Secretary of State for Health по отношение на отказа за предоставяне на пенсия за вдовец(ица) на транссексуалния му партньор.

Правна рамка

Законодателството на Общността

3. Член 141 ЕО постановява:

„1. Всяка държава-членка гарантира прилагането на принципа на равно заплащане на работниците мъже и на работниците жени за еднакъв труд или за труд с еднаква стойност.

2. За целта на настоящия член, под заплащане се разбира заплатата или обичайната основна или минимална заплата и всички други възнаграждения, изплащани пряко или косвено, в брой или в натура, от работодателя на работника поради наемането на работа на последния.

(...)”

4. Член 1, параграф 1, алинея 1 от Директива 75/117 предвижда:

„Принципът на равно заплащане на мъжете и жените, който фигурира в член 119 от Договора, който е наричан по-нататък „принцип на равно заплащане”, означава премахването на всякаква дискриминация, основана на пола по отношение на всички аспекти и условия, свързани със заплащането за еднакъв труд или за труд с еднаква стойност.”

5. Съгласно член 3 от същата директива

„Държавите-членки премахват всякаква дискриминация между мъжете и жените, която произтича от законовите или административните разпоредби, противоречащи на принципа на равно заплащане”.

Националното законодателство

6. От членове 1 и 2 от Sex Discrimination Act от 1975 г. (Законът от 1975 г. относно дискриминацията, основана на пола, наричан по-долу „Законът от 1975 г.”) следва, че е забранено пряко да се дискриминира дадено лице от един пол, като се третира по по-неблагоприятен начин от този, по който се третира или би се третираше лице от противоположния пол. Тези членове също така забраняват непряката дискриминация, която определят по същество като факта на прилагане на еднакви условия или изисквания, които имат за цел да окажат диспропорционално и неоправдано неблагоприятно въздействие върху лицата от даден пол.

7. Вследствие Решението на Съда от 30 април 1996 г. P./S. (C-13/94, ECR, стр. I-2143), Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия приема Sex Discrimination (Gender Reassignment) Regulations от 1999 г. (регламенти от 1999 г. относно половата дискриминация в случая на смяна на пола), които изменят Закона за половата дискриминация от 1975 г., така че да се включат в приложното поле на закона от 1975 г. случаите на пряка дискриминация, основана на смяната на пола на даден работник.

8. Член 11, буква в) от Matrimonial Causes Act от 1973 г. (Закон от 1973 г. относно семейните дела) обявява за недействителен всеки брак, при който партньорите не са съответно от мъжки и от женски пол.

9. Член 29, параграфи 1 и 3 от Births and Deaths Registration Act от 1953 г. (закон от 1953 г. относно вписванията на събитията раждане и смърт) забранява каквото и да е изменение в регистъра на събитието раждане, с изключение на случаите на грешка при вписването или на фактическа грешка.

10. NHS Pension Scheme Regulations от 1995 г. (Регламент от 1995 г. относно пенсионната схема на NHS) предвижда в член G7, параграф 1, че ако член на пенсионната схема от женски пол почине при обстоятелства, определени в този регламент, и остави вдовец, то последният ще има право, по принцип, на пенсия на

преживелия съпруг. За понятието „вдовец” не е дадено определение. Въпреки това, не може да се оспорва, че в английското законодателство това понятие се отнася за лице, сключило брак с член на пенсионната схема.

Спорът по главното производство и преюдициалният въпрос

11. К.В., ищецът по главното производство, е жена, която е работила приблизително 20 години за NHS, по-специално като медицинска сестра, и е член на NHS Pension Scheme.

12. За времето от няколко години К.В. е споделяла емоционалните си и домашни отношения с R., лице, родено като жена и регистрирано като такава в регистъра за ражданията, което след хирургическа операция за смяна на пола, е станало мъж, но въпреки това, не е могло да смени акта си за раждане, в който да се отрази тази промяна официално. В резултат на това, и противно на техните желания, К.В. и R. не могат да сключат граждански брак. В своите показания К.В. потвърждава и след това припомня по време на съдебното заседание, че техният съюз е бил осветен на „църковна церемония, одобрена от епископа на английската църква”, и че са си разменили обети, „по начина, по който би го направила една традиционна двойка”.

13. Поради липсата на брак, NHS информира К.В., че в случай че тя почине първа, R. не може да получи пенсия за вдовец(ица), тъй като правото на изплаща на тази пенсия е запазено за преживял съпруг, и че няма разпоредба в законодателството на Обединеното кралство, която да признава качеството на партньор при липсата на законно сключен брак.

14. К.В. е сезирал Employment Tribunal (Обединено кралство), като твърди, че националните разпоредби, които ограничават пенсиите за вдовец и вдовица, членове на дадена схема, представлява дискриминация, основана на пола, което противоречи на член 141 ЕО и на Директива 75/117. Според К.В., тези разпоредби изискват, в такъв контекст, понятието „вдовец” да се тълкува по начин, който обхваща също така и преживелия член от дадена двойка, който би получил статута на вдовец(ица), ако неговата сексуална принадлежност не е била променена в резултат на хирургическа намеса за смяна на пола.

15. И Employment Tribunal, с Решение от 16 март 1998 г. и Employment Appeal Tribunal, Лондон (Обединено кралство) с Решение по апелативната жалба от 19 август 1999 г., постановяват, че въпросната пенсионна схема не е дискриминаторна.

16. К.В. отнася спора до Court of Appeal (Англия и Уелс), Civil Division, който решава да спре производството и да отправи до Съда следното преюдициално запитване:

„Дали отказът за предоставяне на пенсия на транссексуален партньор (лице от женски пол при произхода) на жена, която е член на пенсионната схема на NHS, съгласно която от пенсиите за лица на издръжка може да се ползва само нейния вдовец,

представлява дискриминация, основана на пола, забранена по силата на член 141 ЕО и на Директива 75/117?”

По преюдициалното запитване

Становища, представени на Съда

17. Според К.В., решението, с което се отхвърля нейното право да определи R. като бенефициент на пенсията за вдовец, е било прието единствено на основание, свързано със смяната на пола на последния. В действителност, ако R. не беше променил пола си и ако това не пречеше да се сключи брак, R. би имал правото на пенсията за преживял съпруг в качеството му на преживял партньор.

18. К.В. твърди, че упоменатото по-горе решение по дело R./C., съгласно което законодателството на Общността забранява дискриминация, произтичаща от факта, че дадено лице е претърпяло смяна на пола, се прилага и при главното производство, при условие че преpraщачата юрисдикция смята К.В. и R. като формиращи хетеросексуална двойка, чиято единствена характерна черта е, че пола на единия от партньорите е в резултат от хирургическа намеса. Следователно, неблагоприятното третиране, на което са подложени тези лица, произтича единствено от факта, че R. е претърпяла смяна на пола, което от своя страна представлява пряка дискриминация, основана на пола, забранена по силата на член 141 ЕО и на Директива 75/117.

19. Като алтернатива, К.В. поддържа тезата, че изискването за сключване на брак представлява непряка дискриминация срещу транссексуалните лица, тъй като, за разлика от това, което се случва с дадена хетеросексуална двойка, при която никой от партньорите не е транссексуален, в случая на хетеросексуална двойка, при която единия от членовете е претърпял хирургическа намеса с цел смяна на пола, критерият за сключване на брак никога не може да бъде спазен.

20. Правителството на Обединеното кралство твърди, че работниците на NHS, както мъжете, така и жените, с които не са сключили брак с партньорите си, не могат да се ползват от пенсията за преживял съпруг, предвидена от NHS Pension Scheme, и това независимо от причината, поради която те не са сключили брак. Няма значение дали причината, поради която даден работник не отговаря на задължението за сключване на брак, се дължи на факта, че има хомосексуален партньор, както е по делото довело до Решението от 17 февруари 1998 г. Grant (C-249/96, ECR, стр. I-621), или поради това, че има хомосексуален партньор, какъвто е случая по главното производство, или на каквато и да е друго основание.

21. Правителството на Обединеното кралство също така твърди освен това, че Решението от 31 май 2001 г. D. and Sweden/Council (C-122/99 P и C-125/99 P, ECR, стр. I-4319) може да се транспонира при главното производство, тъй като оспорваната разпоредба за статута на длъжностите лица на Европейските общности съдържа, както при упоменатото дело, условие за сключване на брак, а не изисква просто стабилни отношения с определен характер за предоставянето на семейни надбавки.

22. Комисията смята, че определящият фактор по делото, довело до Решението по дело R./C., упоменато по-горе, е бил фактът, че неблагоприятното третиране, на което е подложен R., е било пряко предизвикано от смяната му на пола, и се дължи на това, тъй като последният н би бил уволнен, ако не беше променил сексуалната си принадлежност.

23. Въпреки това, при главното производство, критикуваното неблагоприятно третиране само до известна степен се дължи на смяната на пола на R. И е свързано по-скоро с невъзможността на двойката да сключи брак. При тези обстоятелства, Комисията смята, че упоменатото по-горе дело R./C. не е може да се транспонира по отношение на упоменатото дело.

24. Комисията поддържа също така тезата, че K.B. не може да се позове на законодателството на Общността като изтъква, че непряката връзка между смяната на пола на R. и отказът да му се изплати пенсия на преживелия съпруг са достатъчни, за да се квалифицира този отказ като дискриминация, основана на пола. В действителност, от една страна, упоменатото по-горе решение по дело Grant неявно признава, че определението за брак е въпрос от семейното право, който е от компетенциите на държавите-членки. От друга страна, Европейският съд по правата на човека е постановил, че пречките пред брака, свързани с факта, че законодателството на Обединеното кралство не позволява на транссексуално лице да промени акта си за раждане, не представлява нарушение на членове 8, 12 или 14 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-долу „ЕКПЧ“).

Съображения на Съд

25. Предоставените съгласно пенсионната схема помощи, които зависят главно от трудовото правоотношение на заинтересованото лице, са част от възнаграждението, от което се ползва това лице и попадат в приложното поле на член 141 ЕО (вж., по-специално Решенията от 17 май 1990 г. по дело Barber, C-262/88, ECR, стр. I-1889, точка 28, и от 12 септември 2002 г. по дело Niemi, C-351/00, ECR, стр. I-7007, точка 40).

26. Съдът също така признава, че пенсията за преживял съпруг, предвидена по такава схема, попада в приложното поле на член 141 ЕО. В това отношение той уточнява, че обстоятелството, че упоменатата пенсия по определение не се изплаща на работника, а на преживелия му съпруг, не е от естество да промени това тълкуване, тъй като такава пенсия представлява предимство, което се дължи на членството в схема на партньора на преживелия, по такъв начин, че пенсията се дава на последния съгласно трудовите отношения между работодателя и упоменатия партньор и му се изплаща поради неговото трудово правоотношение (вж. Решенията от 6 октомври 1993 г. по дело Ten Oever, C-109/91, ECR, стр. I-4879, точки 12 и 13, както и от 9 октомври 2001 г. по дело Menauer, C-379/99, ECR, стр. I-7275, точка 18).

27. Пенсията на преживелия съпруг, която се изплаща съгласно социално осигурителна схема, като тази, установена от NHS Pension Scheme представлява възнаграждение по смисъла на член 141 ЕО и на Директива 75/117.

28. Решението да се запазят определени предимства за брачните двойки, като се изключат всички лица, които живеят заедно без да са сключили брак, е избор или от страна на законодателя, или на тълкуването, дадено от националните юрисдикции на правните норми от вътрешното законодателство, и отделните лица не могат да твърдят, че има дискриминация, основана на пола, забранена от законодателството на Общността (вж. що се отнася до правомощията на законодателя на Общността, Решение по дело D. и Suède/Съвета, упоменато по-горе, точки 37 и 38).

29. В този случай, такова изискване не може, само по себе си, да се разглежда като дискриминаторно в зависимост от пола и съответно като противоречащо на член 141 ЕО или на Директива 75/117, тъй като фактът, че ищецът е мъж или жена няма значение що се отнася до предоставянето на пенсия на преживелия съпруг.

30. Въпреки това, в ситуация като тази по главното производство, съществува неравно третиране, което, въпреки че не поставя пряко под съмнение ползването на право, защитено от законодателството на Общността, засяга едно от условията му за предоставяне. Както правилно посочва г-н генералният адвокат в точка 74 от своите съображения, това неравно третиране не е свързано с признаването на право на пенсия за вдовец(ица), а с необходимото предварително условие за предоставянето на тази пенсия, а именно възможността да се сключи брак.

31. В действителност, в Обединеното кралство по отношение на хетеросексуалните двойки, при които идентичността на нито единия от партньорите не е в резултат от хирургическа намеса за смяна на пола, и които следователно могат да сключат брак и, при необходимост, да се ползват от пенсия на преживелия съпруг, която представлява елемент от възнаграждението на единия от тях, то двойка като тази на К.В. и Р. По никакъв начин не е в състояние да изпълни условието за сключване на брак, както е предвидено от NHS Pension Scheme, с цел да Ж се предостави пенсия на преживял съпруг.

32. Източникът на тази обективна невъзможност се корени първо във факта, че Законът от 1973 г. относно семейните дела счита за недействителен всеки брак, при който партньорите не са съответно от мъжки и от женски пол, второ, че за пол на дадено лице се счита този, който фигурира в акта му за раждане, и накрая във факта, че Законът относно вписванията на събитията раждане и смърт забранява каквото и да е изменение в регистъра на събитието раждане, с изключение на случаите на грешка при вписването или на фактическа грешка.

33. Следва да се припомни, че Европейският съд по правата на човека е постановил, че невъзможността на дадено транссексуално лице да сключи брак с лице от пол, към който е принадлежало преди хирургическата намеса за смяна на пола, и която се дължи на факта, че по отношение на гражданското състояние те са от един и същ пол,

като се има предвид, че законодателството на Обединеното кралство не позволява правното признаване на неговата нова сексуална идентичност, представлява нарушение на правото му да сключи брак по смисъла на член 12 от ЕКПЧ (вж. решения на Европейския съд по правата на човека по дела *Christine Goodwin/Обединеното кралство* и *I./Обединеното кралство* от 11 юли 2002 г., все още непубликувани в Сборника със съдебна практика, съответно параграфи 97 - 104 и 77 - 84.

34. Законодателство, като това при главното производство, което в нарушение на ЕКПЧ препятства двойки като тази на К.В. и Р. да отговорят на необходимото условие за сключване на брак, за да може единият от тях да се ползва от част от възнаграждението на другия, трябва да се разглежда по принцип като несъвместимо с изискванията на член 141 ЕО.

35. Тъй като държавите-членки са тези, които определят условията за правното признаване на смяната на пола на дадено лице в положението на Р., както в същност е прието и от Европейския съд по правата на човека (Решение по дело *Goodwin/Обединеното кралство*, упоменато по-горе, параграф 103), то националният съдия е този, който трябва да провери дали в случай като този при главното производство, дадено лице в положението на К.В. може да се позове на член 141 ЕО, с цел да се признае правото му неговият партньор да се ползва от пенсия на преживелия съпруг.

36. От упоменатото по-горе следва, че член 141 ЕО противоречи, по принцип, на законодателство, което, в нарушение на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, възпрепятства двойки като К.В. и Р. да отговорят на необходимото за сключване на брак условие, за да може едната от тях да се ползва от част от възнаграждението на другата. Националният съдия е този, който трябва да провери дали, в случай като този по главното производство, дадено лице в положението на К.В. може да се позове на член 141 ЕО, с цел да се признае правото му неговият партньор да се ползва от пенсия на преживелия съпруг.

По съдебните разноски

37. Разходите, направени от правителството на Обединеното кралство и от Комисията, които са представили становища на Съда, не подлежат на възстановяване. С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело има характер на инцидентен установителен иск в производството, висящо пред препрещашата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски.

По изложените съображения,

Съдът,

като се произнася по въпроса, отправен му от Court of Appeal (Англия и Уелс), Civil Division, с Определение от 14 декември 2000 г., реши:

Член 141 ЕО противоречи, по принцип, на законодателство, което, в нарушение на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., възпрепятства двойки като К.В. и Р. да отговарят на необходимото за сключване на брак условие, за да може едната от тях да се ползва от част от възнаграждението на другата. Националният съдия е този, който трябва да провери дали, в случай като този по главното производство, дадено лице в положението на К.В. може да се позове на член 141 ЕО, с цел да се признае правото му неговият партньор да се ползва от пенсия на преживелия съпруг.

Подписи

Произнесе в открито съдебно заседание в Люксембург на 7 януари 2004 година.

Подписи